

Tariq Ali
Obamin sindrom

Karlo Jurak
Profil Multimedija
Zagreb, 2011.
Prijevod Mijo Pavić

Tariq Ali

Obamin sindrom

Karlo Jurak

Prijevod Mijo Pavić

Prikazi

Esej, kako ga naziva sam autor (Ali 2011:9), Tariqa Alija “Obamin sindrom” prikazuje prvih tisuću dana Obamina predsjedničkoga mandata s naglaskom na zablude vezane uz Obamino ime, kojih su svjedoci svi koji su imali prilike pratiti medije, a ponajviše građani SAD-a. Tariq Ali je britansko-pakistanski politički aktivist, povjesničar, književnik i redatelj. Dugotrajni je član uredništva časopisa “New Left Review” te živi i radi u Londonu. Nažalost, vrlo je malo njegovih djela prevedeno na hrvatski jezik, pa je i zbog toga relativno nepoznat hrvatskoj javnosti. Ljevičari ga ipak pamte po dolascima na zagrebački Subversive festival, na kojemu je 2010. i 2012. sudjelovao kao predavač, a prilikom svojeg prvog predavanja predstavio knjigu “Sukob fundamentalizma”, objavljenu 2002., ali tek 2010. prevedenu na hrvatski jezik. To djelo predstavlja svojevrsni okršaj s Huntingtonovim djelom “Sukob civilizacija”. Na sreću, na “Obamin sindrom” hrvatsko čitateljstvo nije trebalo čekati tako dugo kao i na “Sukob civilizacija”, pa je preveden vrlo brzo, a promocija knjige održala se na ovogodišnjem Subversive festivalu u prostorima kina Europe.

To je djelo vrlo prohodno i čitljivo svakome – ne zahtijeva dobro poznavanje političkih, socioloških i filozofskih termina te je, kao takvo, prilagođeno i blisko bilo kojem čitatelju koji želi saznati više od onoga što mu se svakodnevno plasira u medijima, točnije, onom čitatelju koji ne podliježe lažima i indoktrinacijama sustava. Doslovno, može se reći da je “Obamin sindrom” namijenjen svakom slobodoumnom i samosvjesnom pojedincu. Stoga Tariq Ali svoju najveću pobjedu bilježi upravo tim stilom izražavanja i konciznom razradom teme, u namjeri da dopre do šire mase čitateljstva. To svjedoči i njegovo izlaganje na konferencijskom dijelu Subversive festivala, na kojemu je jasno izložio kako vidi Europsku Uniju, koja je potencijalna budućnost Europe i u kome treba vidjeti uzora.

“Obamin sindrom” počinje povijesnim referencama na reganizam te njegovu ulogu u razmontiranju “New Deal” i SSSR-a (Ali 2011:13). Spominjanje uloge Ronalda Reagana u tom je kontekstu vrlo značajno jer njegove (protu)reforme prihvaćaju i demokrati, primjerice Clinton, pa zatim i Obama. Reganizam je postavljen kao opće mjesto, što je vidljivo u postupcima Clintonove administracije (npr. ignoriranje finansijskih skandala), a u tome ni Obama nije zaostajao – razmetao se svojim poznanstvima s izvršnim direktorima na Wall Streetu (Ali 2011:18). Nadalje, reganizam se može smatrati i paradigmom američke vanjske politike, što se primjećuje u jačanju dominacije SAD-a u svijetu za vrijeme obaju mandata Ronalda Reagana, a koju je s pojačanim intenzitetom nastavio George W. Bush.

Obamino mjesto u toj priči trebalo je predstavljati otklon od takve agresivne američke vanjske politike. Naime mediji su sami položili Obamu na to mjesto, što će se pokazati od izuzetne koristi finansijskom kapitalu i njegovu utjecaju u svijetu. Obamine su pristaše vjerovale da će Obama okončati krvoločne ratove te Bushevu i Cheneyjevu politiku unutar domovine, a napadi na Fox TV-u, podložnom republikanskoj desnici, ojačali su pozitivni stav pristaša prema Obami (Ali 2011:22). Nesumnjivo je da je brojnim američkim građanima, naročito mladima, bilo dosta republikanske zadrnosti, a Obama je samom svojom pojavom, kao Afroamerikanac, davao nadu i zračio bistrinom i slobodoumnošću. Bitno je napomenuti činjenicu da je Afroamerikanac jer je ipak riječ o SAD-u, zemlji s dugotrajnom poviješću rasne diskriminacije. Zato je i njegova boja kože postala označiteljem progressa i nade. Naravno, pokazalo se da je riječ samo o praznom označitelju koji je mnogo pomogao finansijskom kapitalu. Stvaranje takve slike o Obami, kao i stvaranje lažne suprotnosti između republikanaca i demokrata pogoduje očuvanju *statusa quo* – građani će glasati za Obamu jer su zasićeni politikom republikanaca, a taj isti Obama će nastaviti do tada vođenu politiku. Tariq Ali je na promociji knjige istaknuo kako je riječ o politici “ekstremnoga centra” – ljevica i desnica su privid, politike obiju struja gravitiraju centru, s malim nijansama oko nekih kulturoloških pitanja (legalizacija droge, prostitucije, homoseksualnih brakova itd.), koji su u odnosu na pitanja finansijske politike, reforme obrazovanja i zdravlja te vanjske politike poprilično irelevantni. Nadalje, javnost je imala razloga biti zbunjena, iako uglavnom to nije bila. Njoj nikada nije

objašnjeno koji su istinski korijeni radikalnog islama te zašto baš sada Obama predstavlja, u tom kontekstu, neku nadu i progres, kad je već Bush u svojoj administraciji imao Afroamerikance Condoleezu Rice i Colina Powella (Ali 2011:45). U tu je svrhu Ali učinio digresiju te je ukratko analizirao ulogu Martina Luthera Kinga i Crnih pantera. Vrijedi napomenuti da je i Reagan nudio visoki položaj jednom bivšem pristaši Crnih pantera (*ibid.*).

“Koliko se američki imperij promijenio dvije godine nakon što je Bijela kuća promijenila stanara?” (Ali 2011:56), pita se Tariq Ali na početku drugoga poglavlja i to postaje središnjim pitanjem u knjizi. Nakon sažete analize događaja koji su slijedili prije Obamina mandata, Ali se upušta u analizu središnjih događaja koji su obilježili prve godine Obamina vladanja. Među prve Obamine (ne)poteze spada šutnja prema Izraelu koji je 27. prosinca 2008. bombardirao Gazu, a ubrzo se postavljaju i pitanja napuštanja Iraka, gdje je na vlasti Malikijev režim postavljen 2006. od Busha, pa i problemi s Iranom povezani s pitanjem savezništva s Rusijom i Kinom. Ali pogađa ključno mjesto u poziciji spram odnosa neoliberalizma i islamizma: “Islamski voluntarizam nije trajna alternativa pužajućem neoliberalizmu, a iskušenje da se posegne za kulturalnom i političkom represijom, i na taj način kompenziraju ekonomske frustracije, obično je neodoljivo” (Ali 2011:74). Uistinu postoji konfuzija oko zauzimanja ispravnoga stava prema okršaju SAD-a sa islamskim zemljama, pa kada mediji stvore sliku o tim zemljama kao zemljama u kojima se sustavno krše ljudska prava i u kojima vladaju retrogradni i nesekularni zakoni, lako se upada u zabludu da se gleda na američku intervenciju kao na širenje mira i demokracije. S druge strane, oni koji ispravno uviđaju ciljeve američke vanjske politike nerijetko upadaju u drugu vrstu zablude pa bezrezervno zagovaraju retrogradne bliskoistočne režime (poput Ahmadinedžadova). Malo je pozicija koje grade stav mimo američkoga imperijalizma i islamskih totalitarizama te uviđaju da američki imperijalizam podstrekuje ekstremizme na Bliskom istoku, a ti ekstremizmi nikako ne mogu biti trajna i progresivna alternativa agresivnoj američkoj politici.

Obamina taktika na Bliskom istoku isključivo je taktika premještanja sukoba. Iz tih je razloga pojačao rat u Afganistanu do te mjere da se broj vojnika-okupatora približio broju od 100 000, i to pod zapovjedništvom generala koji se u Iraku istaknuo po svojim brutalnostima (Ali 2011:79).

Prikazi

Tu je značajna i pozicija afganistanske marionetske vlade, koju Ali smatra zapadnim implantatom koji će se nakon odlaska NATO-a raspasti preko noći (Ali 2011:83). Važna činjenica koju Ali spominje je i ta da je Afganistan bogat litijem (*ibid.*), a takve se činjenice u službenim medijima, naravno, vješto prešućuju, iako su važan faktor u oblikovanju interesnih sfera. Nadalje se Obamina uloga može razmatrati ne samo kao važna u održavanju američke dominacije, nego čak i kao poticanje američke ekspanzije tamo gdje ni Bush nije išao. Tako se rat proširio na Pakistan kada ga je Obama, uz Afganistan, proglasio jedinstvenom ratnom zonom, tzv. “AfPak” (Ali 2011:85). Pritom važnu ulogu igra poroznost afganistansko-pakistanske granice jer Paštuni žive u južnom Afganistanu i sjeverozapadnom Pakistanu te su međusobno čvrsto povezani (Ali 2011:86). Obama nije prezao od prisiljavanja pakistanske vojske da se okreće protiv vlastitoga naroda na sjeveru zemlje.

Autor u daljnjoj analizi američke vanjske politike spominje gradnju novih baza u Kolumbiji te državni udar u Srednjoj Americi (Ali 2011:93), a od posebne je zanimljivosti kršenje japanskoga suvereniteta u Okinawi, kamo je premještena jedna američka baza, što se može ocijeniti kao kršenje japanskoga suvereniteta (Ali 2011:94, 95). Sve u svemu, Obaminu vanjsku politiku može se supsumirati pod jednostavnu sintagmu koju je upotrijebio veliki kolumbijski književnik Gabriel G. Marquez – “Nobelova nagrada za rat” (Ali 2011:98).

U trećem se poglavlju Ali vraća na Obaminu politiku unutar SAD-a, te ne razlikuje njegovu politiku od politike ostalih suvremenih američkih predsjednika, od koji su svi glasonoše američkih korporacija (Ali 2011:100). Umjerene alternative u ekonomiji poput blago keynesijanskoga pristupa Josepha Stiglitz (Ali 2011:108) i kritike financijske deregulacije Hymana P. Minskyja (Ali 2011:110) bile bi bezrezervno odbacivane. Već je godinama država ta koja je pomoćni mehanizam korporativnoga kapitalizma (neoliberalizam u praksi – tržište nije pod kontrolom države, nego država daje podršku takvoj ekonomskoj strukturi). Ideje “New Deal” Obami su strane, što je vidljivo i u podršci koju je dao Bushu kad je potonji posezao za milijardama iz državne blagajne da spasi banke (čitaj: financijski kapital) iz teškoća, te kad je postavljao neoliberalne poput Joea Bidena za svoje suradnike. Ali se kritički osvrće na jaki lobi farmaceutskih industrija kao najprofitabilnijih industrija u SAD-u (Ali 2011:129), a prema čijima se interesima podređuju bilo kakve reforme u zdravstvenom sektoru, te na

Obamin prijedlog o otvaranju novih podmorskih naftnih bušotina od kojih je jedna eksplodirala u Meksičkom zaljevu, pri čemu su se galoni nafte izlili u more (Ali 2011:134, 135). Obama nije prezao od bušenje podmorja, po čemu nadmašuje čak i Busha. Bušenje podmorja se primjerice nastavlja u Zapadnoj Africi, gdje nije problem za to podmititi lokalne političare (Ali 2011:139). Kao “šećer na kraju”, Tariq Ali se osvrće na obrazovne reforme u SAD-u, koje su išle u smjeru ideologije Miltona Friedmana, a koju je Klein u teoriji i praksi jako dobro protumačila u svom djelu “Doktrina šoka: uspon kapitalizma katastrofe” (Ali 2011:140). Ključna riječ u obrazovnoj reformi u SAD-u za vrijeme Clintona, Busha te sada i Obame jesu tzv. “charter škole” kojima upravljaju privatni subjekti, što je utjecalo na deregulaciju javnoga školstva te na pad kvalitete obrazovanja koje je sada viđeno kao tržišni mehanizam (Ali 2011:144).

Nakon svojega izlaganja Obamine politike unutar i izvan SAD-a u prvih 1000 dana njegova mandata, Ali je u knjigu stavio tri dodatka koji se nadovezuju na temu. Prvi dodatak, pod nazivom “Pošiljke s odjela za hitne slučajeve” Terija Reynoldsa, vezan je za stanje u zdravstvenom sustavu u SAD-u. U radu opisuje problem okružnih bolnica na koje su osuđeni svi s društvene margine poput siromašnih, narkomana, alkoholičara, imigranata, obespravljenih, itd. (Ali 2011:154-168). Drugi je dodatak “Bilješka o Jemenu”, koju je napisao sâm Ali, opisujući ukratko nedavnu povijest te zemlje, podjelu i Obamin stav o njoj (Ali 2011:169-185). Taj je dodatak preporuka za svakoga koga zanima geopolitika i (li) bliskoistočno pitanje općenito. Zadnji dodatak zapravo je grafikon koji pokazuje kako SAD prednjači u ukupnim izdacima za zdravstvenu skrb po glavi stanovnika među zemljama poput Australije, Švicarske, Norveške, Kanade, Engleske, itd. (Ali 2011:186).

Na kraju krajeva, nedvojbeno možemo zaključiti da se Tariq Ali iznova pokazao kao izvrstan dijagnostičar postojećega stanja i analitičar političkih odnosa u svijetu. Ipak, ova knjiga ne nudi odgovore na pitanja koja su upućena na budućnost te čitatelj neće pronaći neku konkretnu alternativu mimo dominantnih političkih struja u SAD-u, ali u svakom slučaju može djelovati na svijest i oblikovati stav ljudi, otvorenih prema informacijama koje ne dolaze iz službenih medija. Stoga prijevod „Obamina sindroma“ te njegova prohodnost i lakoća čitanja uvelike doprinose edukaciji i samoosvješćivanju ne samo uskoga kruga društveno-humanističkih znalaca, već i širih masa ljudi koje zadnjih godina potresa taj “sindrom”, ma gdje god oni živjeli.